

Педагогіка ненасилля, – стверджує Н. Тарасевич, – не означає невтручання, потурання, використання лише схвалення. У силі залишається принцип, проголошений ще А.С.Макаренком: «Якомога більше вимогливості до особистості і одночасно якомога більше поваги до неї». Виявляти повагу легше, ніж пред'являти вимоги, та володіння гуманістичними технологіями допомагає вихователеві усунути захисні реакції вихованця і забезпечити прийняття його вимог. Сама природа шкільного життя, – стверджує Н. Тарасевич, – містить у собі об'єктивні підмурки, що створюють умови протистояння, зіткнення суб'єктів навчально-виховного процесу – педагога і учнів як носіїв власного бачення ситуації, яке відстоюється у зустрічі з проблемою [5, с. 24]. Слід зазначити, що одним із найскладніших наслідків навчально-виховного процесу в інтернатних закладах освіти, є порушення емоційно-вольової сфери учнів. Порушення подібного роду проявляються найчастіше в підвищеній тривожності, емоційній напрузі, психічній втомі, емоційному стресі, підвищеній агресивності, недовірливості, емоційній холодності та ін. Тому в умовах інтернатних закладів освіти педагоги спрямовують свою діяльність на побудову турботливого, сприятливого соціально-виховуючого середовища, де створюються середовище, тобто створюються ефективні умови для реалізації й захисту прав дитини шляхом гармонізації задоволення її особистісних потреб; навчальна та трудова діяльність націлюється на досягнення успіху, що посилює мотивацію саморозвитку особистості, при вивченні різних тем на уроках учителі обов'язково наводять приклади з життя, де діти зможуть використати ті чи інші знання, навчають дітей прийомам самовдосконалення та саморозвитку, розробляють проекти, спрямовані на вирішення проблем, які можуть виникнути у вихованців після закінчення інтернатного закладу.

Найважливішими принципами у роботі з вихованцями інтернатних закладів є: визнання самоцінності кожної дитини; ставлення до неї як до особистості; акцентування уваги школярів на власних позитивних якостях та здобутках; повага до їхніх почуттів та добровільного вибору; демонстрування дорослими позитивних моделей поведінки, дружнього ставлення до всіх учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Год Б. Питання сімейного виховання у педагогічній спадщині викладачів Київської духовної академії (друга половина XIX ст.) / Педагогіка та психологія : Збірник наукових праць / за загальною редакцією академіка І. Ф. Прокопенка, чл.-кор. В. І. Лозової. – С. 132 – 138. – Х. : Цифрова друкарня № 1, 2012. – Вип. 42. – 170 с.
2. Орлов Ю. Проблемы ненасилия в педагогике // Педагогика. – 1993. – № 4. – С. 21 – 26.
3. Сімейний кодекс України. Нормативні документи з урахуванням останніх змін в редакції станом на 05.04.2011 р. – Суми : ТОВ «ВВП НОТІС», 2011. – 80 с.
4. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / [ред.-упоряд. І. Зверева]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.
5. Тарасевич Н. У чому сила педагогіки ненасилля? / Н. Тарасевич // Імідж сучасного педагога. – 2002. – № 1 (20). – С. 23 – 26.

Вікторія Кучер,
студентка,

РВНЗ «Кримський інженерно-педагогічний університет»

ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО НАСИЛИЯ В ШКОЛЕ

У статті розглядається специфіка психологічного насильства в освітньому середовищі, зокрема в школі. Висвітлюються проблеми забезпечення психологічної безпеки в освітньому середовищі. Аналізуються основні причини психологічного насильства в школі і його наслідки.

Victoriia Kucher

PARTICULARITIES OF MANIFESTATION OF PSYCHOLOGICAL VIOLENCE AT SCHOOL

The article features the particularities of psychological violence in the educational environment, particularly at school. The article concerns the problem of providing psychological security in educational environment. The basic reasons of psychological violence in schools and its consequences are analyzed.

Одним из ведущих механизмов приобщения современного человека к обществу является образование, которое представляет собой совокупность целей, задач, преимуществ обучения и воспитания подрастающего поколения. В современной психолого-педагогической практике образование исследуется в нескольких аспектах: как система сферы образования, как образовательный процесс и как образовательная деятельность. Образовательная среда представляет собой психолого-педагогическую реальность, содержащую специальные предпосылки для формирования личности, а также воспитательные возможности. Образовательная среда – это понятие, которое в последнее время часто используется при анализе и

исследовании проблем образования. В педагогической психологии условия, при помощи которых осуществляется обучение и воспитание, определяются как образовательная среда.

Инновационные идеи развития образовательной среды фундаментально разрабатываются как в работах отечественных психологов и педагогов (Г. А. Ковалев, В. П. Лебедева, А. Б. Орлов, В. И. Панов, А. В. Петровский, В. В. Рубцов, И. М. Улановская, Б. Д. Эльконин, В. А. Ясвин и др.), так и в работах зарубежных ученых (А. Бандура, К. Левин, К. Роджерс и др.).

Актуальность исследования проблемы психологического насилия в образовательной среде обусловлена, прежде всего, тем обстоятельством, что оно представляет собой универсальную жизненную взаимосвязь процессов обучения и воспитания: все дети в той или иной степени испытывают на себе психологическое насилие. Проблематика психологии насилия охватывает обширную область, наиболее усиленно развивающуюся в мировой и отечественной психологии (Д. Левинсон, Дж. Кобрин, Т. Сафронова, Е. Соколова, И. Баева и др.).

Цель статьи – выявить особенности проявления психологического насилия в школе.

Психологическое насилие – это совершённое действие по отношению к ребёнку, которое может привести к торможению психических процессов и общего развития или определенным образом повлиять на развитие его потенциальных способностей. Важнейшим условием является предоставление психологической безопасности в процессе взаимодействия участников образовательной среды.

Ответственность за психическое здоровье детей лежит именно на взрослых, в том числе, на институтах социализации, которые они возглавляют. Существует несколько главных причин, которые могут привести к применению насилия в системах «ученик-ученик», «учитель-ученик» в образовательной среде школы:

– исторические условия, являющиеся причиной перенесения в наше время педагогических систем воспитания, свойственных для прошлых лет;

– психологическая неустойчивость и непостоянность педагогов, неблагоприятный микроклимат в учительском коллективе;

– профессиональная несостоятельность, проявляющаяся в неумении или нежелании педагога с уважением отнестись к личности и проблемам ребенка, что, в свою очередь, может стать причиной нестандартного поведения.

– профессиональный кризис, который обусловлен синдромом профессионального и эмоционального выгорания, возрастным кризисом [1, с. 353 – 357].

Психологическое насилие вызывает у ребенка эмоциональное напряжение, при этом снижается его самооценка, поскольку проявляется в виде насмешек, присвоения кличек, замечаний и необъективных оценок, унижения в присутствии других детей или взрослых, в отказе от общения в целом. По мнению психологов, испытанное ребёнком насилие влияет на всю его дальнейшую жизнь и приводит к самым неблагоприятным последствиям, которые сводятся к одному – ущерб здоровью ребенка или опасность для его жизни. К негативным последствиям относятся физические травмы, повреждения, острые психические реакции в ответ на любую агрессию. Эти реакции, в основном, могут выражаться в виде возбуждения, желания куда-то убежать, спрятаться, либо в виде глубокой замкнутости, безразличия ко всему, но в обоих случаях ребёнка охватывает страх, тревога, гнев. Среди глубоких и наиболее тяжелых последствий выделяют различные заболевания, личностные и эмоциональные нарушения физического и психического развития и даже тяжелые социальные последствия.

Школьное психологическое насилие не является изолированной от общества проблемой. Ведь это структурный стресс, который провоцируется стрессами повседневной жизни, окружает и взрослого, и ребёнка. Взрослый может уменьшить негативное влияние на ребёнка ситуационного стресса, поэтому ни один случай школьного психологического насилия не должен остаться без внимания и вмешательства психолога. Школьный психолог вносит существенный вклад в решение проблемы насилия над ребенком в школе, оказывая содействие участникам образовательного процесса в виде консультативной, психокоррекционной и профилактической помощи.

Все чаще в последнее время наблюдается определенная тенденция – «зловещее очарование насилия» (по определению А. Гуттенбуля), проникающее в сознание современных школьников [2, с. 220], обретает все более противоправный характер, усиливается не только отсутствием сожаления в связи с совершенным, но и желанием продемонстрировать акты насилия максимальному числу пользователей сети Интернет. Рост насилия в образовательной среде дает толчок к росту научно-педагогического поиска путей эффективной профилактики и педагогической защиты детей, подвергшихся школьному насилию.

Одним из самых опасных и неисправимых последствий насилия над ребенком является увеличивающаяся криминализация поведения. В исследовании Т. В. Кропалевой доказано, что в результате у многих подростков увеличивается возможность развития устойчивых качеств личности: подозрительности, тревожности, напряженности, снижение интеллекта и коммуникативных способностей [3, с. 30]. Это может привести к возрастанию риска ассоциативного и противоправного поведения школьника, как правило,

в неполных, неблагополучных семьях. Психологическое школьное насилие включает в себя: вербальный буллинг (с использованием обидных прозвищ, распространением слухов, особой недоброжелательной интонацией, оскорблением чувства личного достоинства и т.д.), обидные жесты, изоляция жертвы (бойкотирование), вымогательство, порча имущества с целью оказания давления.

Следовательно, школьная тревожность, являясь особенным последствием школьного насилия, отражает неудовлетворенность потребности ребенка в достижениях в разнообразных аспектах жизни в школе (учебная деятельность, отношение учителей, одноклассников) и нарушения в одной из важнейших сторон личностного развития – в самосознании и самооценке ребенка. Она вызывается негативным отношением ребенка со взрослыми и сверстниками. Деятельность психолога, направленная на налаживание и улучшение отношений ребенка с учителями и сверстниками в школьном коллективе, будет являться надежным средством и предотвращения тревожности ребенка, и снижения уровня насилия в образовательной сфере.

ЛИТЕРАТУРА

1. Анцупов А. Конфликтология : [учебник для вузов] / А. Анцупов, А. Шипилов. – М. : ЮНИТИ. – 2000. – С. 353 – 357.
2. Гуттенбуль А. Зловещее очарование насилия. Профилактика детской агрессивности и жестокости / А. Гуттенбуль. – СПб. : Академический проект, 2000. – 220 с.
3. Кропалева Т. Роль насилия в генезисе противоправного поведения подростков : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Т. Кропалева. – М. : Университет Российской академии образования, 2004. – 130 с.

Антоніна Лахманюк,
студентка,
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

АКТИВІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЗІ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті окреслені прийоми та методи виховної роботи зі студентами щодо захисту дітей від насильства. Подано конспект виховної години на тему «Рідна країна без насильства».

Antonina Lakhmaniuk

ACTIVATION OF PEDAGOGICAL ACTIVITIES OF FUTURE TEACHERS ON THE FORMATION OF A SAFE LEARNING ENVIRONMENT FOR STUDENTS

The article outlines the ways and methods of educational work with students on protecting children from violence. It contains an abstract of the lesson "Native country without violence".

Тема насильства сьогодні стає все більш актуальною. Світ доносить до суспільства інформацію стосовно даної проблеми з різних факторів: книг, радіо, телебачення, ЗМІ та ін. Відкрите обговорення приводить до формування певних понять і уявлень відносно піднятої теми як у дорослих, так і у дітей. Однак не у всіх формується правильне розуміння, а головне – вміння захистити себе та своїх близьких. Насильство, котре індивіду було заподіяне в дитинстві (у школі, сім'ї тощо), закарбовується у свідомості дитини та негативно впливає на її подальший розвиток, проявляючись в дорослому віці. Хоч ця проблема є міждисциплінарною і широко досліджується науковцями різних галузей, нині вона залишається недостатньо вивченою і потребує пошуку ефективних шляхів запобігання насильства над дітьми у педагогічній сфері.

З окресленої проблеми на увагу заслуговують наступні праці вчених: «Інформаційно-методичні матеріали та аналіз нормативно-правової бази з питань попередження насильства над дітьми в сім'ї та поза нею» (В. Брижик, Т. Журавель, О. Кочемировська), («Психолого-педагогічна робота у загальноосвітніх навчальних закладах з профілактики насильства над дітьми» (Т. Вовчок, І. Даниленко, Н. Степура), «Виявлення, попередження і розгляд випадків насильства та жорстокого поводження з дітьми» (С. Бузов, І. Дубініна, Ю. Онишко), «Стать та сексуальність: психологічний ракурс», «Як навчати школярів долати гендерні стереотипи: конспекти занять» (Т. Говорун, О. Кікінежді), «Насильство в школі: аналіз проблеми та допомога, якої потребують діти та вчителі у її розв'язанні» (М. Алексеєнко, С. Дубровська, М. Ясеновська), («Я жінка... Я боюся? (Як захиститися від насильства)» (М. Веселовська, Н. Шишлова) та інші. У них окреслені напрями виховної роботи з дітьми щодо захисту їх від насильства, запобігання цьому ганебному явищу.

Метою статті є інформування студентської молоді про явище насильства загалом та причини його виникнення у шкільному середовищі.